

Under Vilh. Becks prædikestol

Af Carl Trock

Den 23. august talte sognepræst Vilh. Beck¹ ved et af sine sognebørns bisættelse. Afdøde var P.H.G. Trock (1819-1883), siden 1852 forpagter af herregården Kragerup i Ørslev sogn, der blev begravet i sine forældres gravsted på Assistens kirkegård i København. Becks tale er trykt (Slagelse 1883), enten på foranledning af Vilh. Beck eller Trocks familie.

Vilh. Beck, på tiende år præst i Ørslev-Solbjerg, havde meget godt at sige om Trock, både som landmand, som menneske og som kristen. »Der er vistnok Ingen iblandt os, som troligere har været paa sin Plads i Ørsløv eller Solbjerg Kirker«. Det gjorde ingen til et frelst menneske, man kan »høre Guds ord og dog blive et fortabt Menneske ... »salige ere de, som høre Guds Ord og bevare det«, salige ere kun de, som omvende sig og blive troende Mennesker«, det tilføjede Beck til skriftstedet. At blive og forblive det kostede kamp mod en selv som mod den vantro verden, selv sine allernærmeste.

Beck kaldte ikke Trock for hellig, hædersnavnet i hans kreds, som vi siden skal se det; det var med rette, for det ord bød Trock og hans hustru, *Margrethe* Caroline f. Stub (1828-1890) inderligt imod. Men Beck sagde: »Denne kjære gamle Mand har vist ikke været et troende Menneske fra sin Barndom; hans Barndom faldt jo i en rædsom vantro Tid; i hvert Fald var der en Tid i hans Liv, da han ikke holdt af de Troende, og det er jo Kjendemærket på om man selv er troende eller ikke«.²

Efter sådan næsten at have tillagt Trock en omvendelse går Beck videre, idet han viser godt kendskab til afdøde: Det er svært for en dygtig mand at se, at man ingen dygtighed har i det evige, svært for en retskaffen mand at se, at man overfor Gud er fordømt og kun frelses ved den samme nåde, som morderen og menederen frelses ved, ja Beck vidste, at netop dette var hårdt for Trock. Det må være svært for en mand med en stor virksomhed at sætte denne på andenpladsen efter Guds rige, og just dette var noget af det sværeste for Trock.

Djævelen har haft mange slaver i virksomhed for at få denne mand til at lukke sine ører for Ordet, han hørte her, og »lukke sit Hjerte for den Mand, som Herren havde givet ham til Præst. Megen Løgn og megen Bagtalelse har været i Virksomhed; men altid forgjæves han blev tro indtil Døden i at høre Ordet her« ... Han så at sige endte sit liv i Guds hus, for kort efter gudstjenesten og efter at have tilrådet sine børn at ta-

ge til eftermiddagsgudstjenesten i Solbjerg kirke og høre prædikenen blev han syg og døde kort efter.

Beck undlod at gå ind på andre velsignede minder om, hvordan Trocks »Sjæl var vendt mod Guds Rige«, inden han sluttede af med en appel til Trocks familie og alle tilstedeværende om at afgøre sig overfor dette, at der er ikke noget andet navn, »ved hvilket vi skulle vorde frelsede end Jesu navn«.

Så vidt Vilh. Beck. Jeg overtog tidligt i 1992 godt 100 breve, hvori Trock i årene 1880-1883 skriver til sønnen Victor Emanuel Nicolai T.,³ der efter at være udlært i en stor landkøbmandshandel i Slagelse, da fortsatte sin videreuddannelse i København. Med mindre fader og søn mødtes, så udvekslede de så at sige ugentlig breve. Kun faderens, ikke sønnens, er bevaret, med en enkelt undtagelse er de alle daterede. Fra moderen foreligger der et beskedent antal egentlige breve, men en masse kortere meddelelser, skrevet hastigt af en der forestod en stor husholdning. De ledsagede gerne vasketøj eller proviant, eller drejede sig om ærinder, som Victor blev bedt om at besørge. Moderen daterer ikke brevene, angiver kun ugedage, og der må skønnes om, hvornår de kan være skrevet.

Brevenes indhold er overvejende af privat karakter, men for kirkelige folk, og det var både forpagteren og hans kone,⁴ måtte der også skrives om kristendom, især når man havde Vilh. Beck som sognepræst. Vi får herigennem brudstykkevis træk til belysning af, hvad selvstændige folk kunne tage til sig, eller stødes af under Vilh. Becks prædikestol. Dette må have almen interesse, mens der foreligger rigeligt stof fra tilhængerne eller modstandere af Beck, især teologer.

Brevene fortæller om faderens kristendom. Til Victors fødselsdag 5/12 1881 skrev han 4/12 efter lykønskningerne: »Jeg tænker paa at gaae idag til Skrifte⁵ og Din Fødselsdag knæler jeg derfor for Vorherres Alter« ...

»Onsdag Eftermiddag« beretter faderen om en sølvbryllupsfest hos en slægtning i Kvislemark præstegård 31/7 1882. Om formiddagen var der altergang i kirken, hvor sølvbrudgommens tidligere provst holdt skriftetalen; »Moder og jeg fulgte Brudeparret til Herrens Alter, de andre Gjæster vare tilstede i Kirken«, skrev faderen. Deraf fremgår, at de som de eneste udover sølvbrudeparret gik til alters.

26/3 1882 skriver faderen, at han og moderen havde været til afskedsgilde for forpagter Engberg, Vedbygård, der noget forknyttet afsluttede sin gerning for at flytte til Frederiksberg: »jeg holdt en lille Tale, som berolige ham endeel, da jeg henlede mine Ord paa den Ting, at han ikke maatte betragte det hele som et Menneskeværk, men at han burde

see paa, at det var Vorherre igjennem Mennesket der har ledt det saaledes, at det for ham var det Bedste, skulle han ikke strax gaa ind på Ideen, kunne jo Tiden siden klare det Hele«.

Fra de vidnesbyrd om kirkevantheden og troen på Guds forsyn går vi over til de gentagne formaninger til Victor. De siger nok så meget om, hvad der i hverdagen var bestemmende for Trock selv som om hans kristendom, for den brugte han til at understrege, hvad Victor burde tage ved lære af. Det er der flere kortere eller længere versioner af. Her får vi nøjes med få:

1/3 1880 skriver faderen: »Tak for Brevet, dette blev læst med Glæde af Alle og enhver af os bleve enige om, at naar blot Mennesket vil gjøre sin Pligt, dermed menes, være høflig, punktlig, vise levende Deeltagelse for sin Gjerning, slaaer aldrig Vorherre Haanden af Mennesket, naar man har Troen paa hans Magt.

Ifald derfor Mennesket ved sin Gjerning skaber sig en Stilling og denne derfor bliver paaagtet af Principalen er der blot det Tilfælde, som kan omstyrte det Hele, naar Djævelen faaer Magten over Mennesket, at dette troer ved al sin Lykke der er vordet hans Del, at nu skal han vise dette for Andre ved at omgaae eens Pligter, thi slige Folk troe jo det, at de ere blevne Principalen uundværlige«, sker det, går ethvert håb for fremtiden i fløjten. »Holder Mennesket sig derimod til Jesus, lader Andre gjøre hvad de vil og kuns selv har for Øie, at vil gjøre sin Pligt og ikke lader sig Friste af Andre til at komme ud af Sporet; da er der ingen Spørgsmaal, som uden at ogsaa Du kan gjøre Forretning i den Stilling, som Du er indtraadt i ... og maaske selv blive Chef paa et af Comptoirerne, som Du nu arbejder paa, thi denne Vei er den sikreste og kræver mindst Penge«.

Igen 16/4 1880 hed det, da Victors voluntørtid var overstået: »Vi haabe alle, Vorherre vil være med Dig, lede Dig paa rette Vei, saaledes at Du gjør Din Pligt og vil sætte en Ære i at udføre dette. Du har ikke givet os Leilighed til at troe andet om Dig, men mange Mennesker have jeg kjendt, som naar Lykken har været med dem ikke har kunnet holde sig paa rette Vei«, undlader du at slå om dig med penge, og stadig lever tarveligt og sparer op »vil Dit Liv foregaae for Dig med langt Større Tilfredshed og Glæde end ellers« ...

Det sidste eksempel er en fødselsdagshilsen fra 2/12 1882: ... »haaber Dagen maa blive tilbragt i Glæde og at Vorherre vil være med Dig paa Dine Veie og lede Dig i det rette spor, saa at Du maae gaae frem i Visdom og bedre Kjendskab hvad angaaer Din Virksomhed og at denne vil føre til det Maal, at Du maae føle Dig tilfreds i den Stilling som Du har helliget Dig til« ...

Der er flere vidnesbyrd om, at Trock satte Vilh. Beck højt. 8/11 1880 hed det bl.a. »Indlagt følger til Dig Missionstidende, som Julius punktlig opsamler og tilstiller mig; jeg har læst den sidste Tidende med stor Tilfredshed og haaber derfor, at ikke alene denne men at alle Tidender ikke undgaaer Din Læsning«.

16/11 1880 roser faderen en af sine gode venners præst som en ganske god prædikant, men denne kan »jo ikke maale sig med W. Beck, men hvormange kan jo dette«. Stolt på Vilh. Becks vegne skriver Trock 3/2 1881: »Det var jo et storartet Møde Præsten havde havt i Frue Kirke, hele Kirken var jo proppet med Mennesker, ja Kongen var jo ogsaa tilstede«. En hr. Petræus havde sagt til Victor, at han var »tiltalt af Præstens Tale«, hvorfor faderen fortsatte 10/2 1881: »skulle han virkelig have Lyst til at høre Pastor Beck en Søndag eller flere Gange, da maa Du sige ham, at han og hans Hustru ere velkomne hos os«. Jo Trock var glad for Beck og delte gerne den glæde med andre.

8/11 1880 skrev han: »Pastor Beck er idag i Kjøbenhavn og har der et Møde med alle kjøbenhavnske Præster angaaende den Tale, som han holdt i Dyrehaven [30. august], hvor han med et enkelt Ord, har meddelt, at de Præster vare tosehoveder, som udtalte den Læresætning, at man ved Nadveren fik Syndsforladelse, noget Enhver opnaae ved sin Daab«.⁶

Det næste brev fra 16/11 1880 fortsætter om konventet, »hvor alle de kjøbenhavnske Præster havde stevnet ham ... for af ham at faa en nøiere Forklaring over det Ord, som han havde sagt, at Præsterne ogsaa vare nogle Tossehoveder«, når de sagde at man fik syndsforladelse ved nadveren. Noget imponeret fortsætter Trock: »Sagen blev ordnet i Mindelighed, Pastor B. blev ved sin Paastand, og Præsterne lod Sagen falde, efter det Indlæg som de hørte, at B. fortolkede sin Mening paa; iøvrigt maa man jo troe, at den Maade derfor at B. udtalte sig paa, har tiltalt Præsterne, da Disse indbød ham til et senere Møde atter i Kjøbenhavn ... for at faae en Samtale med ham om Ordet Hellighed eller de Hellige, som han jo tidt udtaler«.⁷

Just Becks egen og ikke mindre hans beundreres brug af ordet de hellige bød forpagterparret imod. 19/6 1882 skrev faderen: »Pastor Steen en Beckasin⁸ blev da gift forleden og viet af vor Præst i Johannes Kirken, efter dette holdes en Festmiddag i den gl. Frimorlogie Kronprinsessegaden hvor Hr og Fru Beck, Søster⁹ og Dais og alle de Hellige vare samlede«. – En tirsdag vel i 1881 om sommeren eller derefter skrev moderen: »Petrine [sy pige?] er nu taget i 14 Dage til Peter; hun var meget rar her, men saa kom Pastor Beck hjem og hun var der nede i Søndags, Mandag Eftermiddag havde hun atter faaet et lille Anfald af

Beckasin rundtossethed, man nu maa hun og E.[llen] samt Skræderhans¹⁰ sværme sammen«.

Hellig skulle den eneste datter, det yngste barn nødig blive. I september 1881 skrev moderen: »Jeg er bedrøvet over at være Aarsag i at Dagmar skal ud; men det er Synd andet, thi den evige Hersen af Alle her, gjør hende aldeles stridig og fæl; og skal hun i Fremtiden høre Drillerier naar hun har Lyst at tage på Ball, eller ud med os, saa bliver hun vel ogsaa Hellig, og vil ei have lidt Glæde ved at nyde sin Ungdom, saa det kan ei være andet, ud maa hun« ...

Parrets 5 børn havde færre eller ingen forbehold overfor Beck da som siden, men vel nogle overfor de hellige? En nytårsdag fik tiltale til de uomvendte i kirkebønnen en proprietær, Hans Peter Andersen, ejer af Solbjerggård til at omvende sig. »Hjemmet blev et Samlingssted for Guds Folk« og stuehuset til en mindre gård under Solbjerggård blev brugt til missionsmøder.¹¹ – 23/11 1880 skrev faderen til Victor: »Sidste Søndag blev da Andersens yngste Søn døbt, Faddere vare Peter, Carl og Student Müller. Moder og jeg som maae henregnes til den vandtro Race bleve ikke indbudte; hvorviidt Andersens Anskuelse ere disse veed jeg jo ikke, men det veed jeg, at Moder og Fru Andersen harmonerer ikke, hvorfor det er rigtig ikke at have Sammenkomster imellem hinanden«.¹²

Familien Andersens hårde skæbne kan vi følge i moderens breve til Victor. »Søndag Nat«, sidst i marts 1881 hedder det: »Vi maatte reise tidligt fra Ellinge for at møde til Andersens Begravelse; men da de Hellege jo havde kjørt os ligened i Helvede, dersom vi ei havde givet Møde, vilde Fader ei udsætte sig for deres strænge Domme, den forserede Tour havde han ei godt af; dog tog vi ei med til Solbjerg Kirkegaard, da Fader var bange for Føret, det var ogsaa heldigt, thi der blev holdt en Tale paa en Time, og saa Salmer med mere, alt ude ved Graven i et Morads, Carl kom syg hjem, og Peter som ei endnu maa tage sig af sine Forrætninger, glemte at han skulle være forsigtig« ... Andersen var død 16/3 og blev begravet 23/3 1881.

I sine erindringer skriver Beck næsten 20 år senere: »Skjønt Sorgen var stor, lignede hans Begravelse mere et Triumftog end et Sørgetog. Alt, hvad der hørte Guds Rige til i disse Sogne og Omegn, fulgte denne kjære Broder til hans sidste Hvilested« (111). – 21/3 1881 skrev Trock til Victor, at han skal til den forestående begravelse. Andersen var død af en slem lungebetændelse, der var »ingen Redning at vente, hvorfor han ogsaa forberedt tog Afsked med sin Kone, Familien og Becks. Fru Beck og Doctor Strikker¹³ vare daglig hver Nat ved hans Seng som Sygepleierske. Foruden Andersen, har ogsaa hans Kone været syg efter

Abortering, hun har det nu bedre og er oppe. Tillige har det yngste Barn været angreben af et lignende Tilfælde som Faderens, og var i Nogle Dage opgivet, men kommer sig«.

Omtrent samtidig skriver moderen »Søndag«: »Præsten ser vi aldrig, han har ikke været her efter Moders død [12/2 81]; Petrine er hos Andersens, det er jo godt for Fruen at have hende, da hun er aldeles paa Kant med Forældrene og Søskende; Faderen vil ei hjælpe hende, saa det seer vist smaat ud for hende, nu bliver vel Petrine der, thi efter Andersens Ønske skal hun blive boende; mon det ogsaa kan gaae? stakkels Kone det var en stor Sorg, jeg har naturligviis ei været der; Petrine kjen-der mig ei mere ... Fru Beck og Præsten har været mageløse venlige og omhyggelige for Andersens, hun har voget hvær Nat, men seer nu ogsaa i høj Grad anstrængt ud« ...

I et brev fra september 1881 skriver moderen: »Fru Andersen er der nu leiet en Leilighed til i Schweitserhuset ved Ørsløv, saa Præsten slipper. Faderen vil ei endnu give hende Noget; det gaaer vist ud over Strudsberg,¹⁴ som Præsten hæver til Skyerne, som den nobleste blandt alle Vantroer«. Snart efter skriver hun til Victor: Høsten ser det bedrøveligt ud med, det regner stadig, men vi holder humøret. »Becks Tale i Søndags ... skal have været skrækkelig stræng; de Hellige skulde bygge Fattighuse til de Hellige, for at de ei skulde være i de Vantroes Selskab; Fader mente, at der laae bag ved, at Egnen skulde købe et Sted (Niels Larsens) til Fru Andersen, som nu har solgt Soelbjerggaarden ... Bondegaaarden beholder Strudsberg; stakkes Kone, det var bedrøveligt for hende, bare Beck kunde skaffe hende en hellig mand?« Sidst i 1881 fortsatte moderen: »Fru Andersen, Stakkel, har det saa kummerligt; nu falder Andersens Moder og Søskende over hende, for at faa 3000 Kroner A. skyldte hende ... Folk er saa onde mod hende, graver om Natten Træer op, som hun har plantet i sin Have, fra Soelbjerggaarden. Peter og E. kom grædende hjem fra hende i Fredags«.

»Pastor Beck gav ondt fra sig paa Prædikestolen, at Folk høstede, men i et Aar som dette, hvor Vejrets Udstadighed er saa stor, maae virkelig en Landmand benytte de Øieblikke, som er gunstige til at bjerge Sæden, hvad deraf kan faaes«, skrev faderen 15/9 1881. Året efter tog Beck igen fat, uden at det gjorde indtryk på Trock, for 20/8 1882 skrev han: »Idag paa Grund af Fugtighed fandt ingen Indkjørsel paa nogen af Gaardene¹⁵ [sted], derimod have flere Folk været ude og meiet; vi vare derfor i Solberg Kirke, hvor man fik sin Overhaling, de Folk, som benytte Søndagen til Høstgjærning; imidlertid er jeg ingen Liebhaber af Søndagsgjærning, men Pastor Becks Ord i den Retning at bruge Søndagen til Høstning, generer ikke mig, Høsten fremmer jeg af al

Kraft og standser ikke før Maalet er naaet«. Præst som forpagter blev begge ved deres. 27/8 1882 skrev faderen: »Hos os er Stillingen saaledes, at Moder og jeg er hjemme, efter i Emd. at have været i Kirke. Carl og Julius er i Slagelse, efter Kirken for at see paa en ny Hest ... I Wilhelm Becks Taler i denne Tid er der stadigt udtalte Forbandelser over Folk, som høster om Søndagen, og han sagde idag, at denne Ting at høste om Søndagen, var ligesaa stor en Synd, som at slaee et Menneske ihjel, Gud være lovet, jeg kan ikke følge ham i denne Retning, har høstet for 14 Dage siden en Søndag, siden har vi ikke havt Høstveir paa denne Dag«.

3/1 1882 sendte faderen Victor »Tak for Brevet til os begge og Tak for Lykønskningerne, vi vil sende Dig det samme og vil haabe at Vorherre opfylder mit Ønske for Dig, naar Du gjør Din Pligt«.

I søndags tænkte vi flere gange på dig, der havde vagttjeneste. »Vi vare Alle den Dag i Ørsløv Kirke, hvor man blev opvartede med en streng og alvorlig Prædiken af Hr Pastor Beck, som jeg sandelig ikke har glemt denne endnu. Becks Udtalelse var denne, at det ikke var nok at man troede paa Christi Lære og Tro, nei, man skulle være fattig tillige, og var man ikke dette, gik man alligevel til Helvede efter dette Livs Udgang. Da jeg aldrig bliver fattig, og ikke kan slutte mig til lutter Omgang med de Fattige, men stedse arbejder paa, at have samme Tro og virke i Livet som et troende Menneske og stræber efter at opfylde de Pligter, som et troende Menneske har, kan man jo ikke andet end komme paa den Tanke, at lade Pastor Beck selv seile sin egen Søe, hvilket jeg ogsaa mærkede hans Fødselsdag [30/12] (hvortil Moder og jeg var indbudte) at han var ildesindet mod mig, da jeg tillod mig at udbringe hans Skaal, som ikke behagede Beck, sagde naturligvis intet til mig, men hans hele Udtryk i sit Ansigt viste mig strax, at dette var Meningen«. Snart efter skrev moderen »Søndag«: »Her er Alt ved det gamle, Faders Humør ei videre godt; men han er nu heller ei rigtig rask. Præstens Fødselsdag var vi i Ørsløv, men der var noget trykket, jeg befandt mig som Reien i Eggekagen, noget ensomt, uagtet der saamen var Mennesker nok«.

Allerede tidligt i 1881 havde moderen undret sig over, at de aldrig så præsten. Nok over midten af oktober samme år fortsatte hun: »Beck var hos Dinesen¹⁶ i Fredags; men glemte at besøge Peter eller os, mig synes dog at det var paa Tide at bringe deres Gratulation,¹⁷ helst da de var paa Gaarden. Fader vil ei mere komme i Præstegaarden, og vil heller ei mere komme i Kirken, men tage til en anden Præst, dog haaber jeg han opgiver dette, naar Heftigheden har sat sig lidt«. Det opgav Trock og fortsatte med at gå i kirke hos Beck, selvom prædikenen sidst i 1881 om

fattigdom påny kaldte heftigheden frem hos ham. Han kom der i 1882 og også i 1883, som før nævnt sidst 4 dage før sin død.

25/7 1882 skriver Trock: »Dagen gik med at Biskoppen var i Ørsløv og holdt Visitats, Pastor Beck maatte den Dag moderere sine Udtryk og Talemaader, samt ogsaa forkorte sin Tid med selve Prædiken«, som Trock alligevel fandt lang nok.

I Ørsløv kom biskop Martensen »som Ven og jeg havde skønne Dage sammen med ham«, skrev Beck langt senere.¹⁸ Det betød at han måtte ændre sine rejseplaner, »fordi Bispen bliver hos os 3 Dage til Mandag Middag«. ¹⁹ Jeg har før udfra Martensens i 1883 udkomne erindringer sat spørgsmålstegn ved dette så gode venskab.²⁰

Under den Thy'ske krig skrev H. Stein 27/4 1881 til Beck bl.a.: Biskoppen bevarer velvilje imod Dem fra gammel tid, men er ingen ven af kolportørerne ... lige over for Dem er han træt af de idelige anker over Deres prædikemåde og raske domme over andre præsters virksomhed ... Selv lagde Stein til: De kan ikke frikende Dem selv for, at mange præster er Dem hårt imod for Deres udtryk som torskehoveder og »døde« præster, dem gentager kolportørerne, det afstedkommer sørgelig forargelse.²¹

Om den visitats kan Beck-beundreren Chr. Sørensen berette, hvad Beck havde fortalt ham: »I sin Katekisation gav Biskoppen sig til at tale om Nadveren og Syndernes Forladelse. De fremstillede Unge – vistnok alle tidligere Konfirmander af Beck og blandt Dem hans Datter, »Søster«, som hun blev kaldt – svarede jo saadan, som Beck havde lært dem. Martensen vilde forfærdelig gerne have dem til at sige, at der er Syndsforladelse i Nadveren og søgte at lægge dem det i Munden. Saa vender han sig til »Søster« med sit Spørgsmaal, og hun svarer: Pantet paa Syndernes Forladelse. Martensen lader, som om han ikke havde hørt det og gentager; Naa, vi faar altsaa i Nadveren Syn ... Her stopper han et Øjeblik, men Svaret bliver, mens Brystet gaar op og ned paa hende: Pantet paa Syndernes Forladelse! Saa opgav Biskoppen hende som haabløs og slog over i en anden Gade. Men Beck morede sig, »Hun er sin Faders Datter«, sagde han, da han fortalte mig det«. ²²

Vi har Martensens egne notater om hans sidste visitatsrejse i Arsløve herreds sogne i dagene 6/7-23/7 1882. De er ikke at finde i en officiel visitatsprotokol i bispearkivet i Landsarkivet i København, men i en kladde dertil i Martensens privatarkiv.²³ Efter planen skulle der afsluttes i skolerne i Ørsløv og Solbjerg sogne lørdag den 22. juli og i kirken dagen efter. »Derfra afreises«. Deraf fremgår ikke, at afrejsen skulle være 23/7, den blev først dagen efter, samværet i præstegården er gået an.

Om forløbet af denne hans allersidste visitats skrev Martensen: »23. Juli 7. S[øndag] efter Tr[initatis] visiterede jeg 3de Gang i Ørslev Kirke, meget talrig Forsamling. S[ogne]-præsten V. Beck prædikede over Dagens Evangelium: hvorledes Jesus forskaffer det daglige Brød. Alt for vidtløftigt, men med opvækkende, opbyggelige og practiske genken[delige] Steder. Ungd. fulgte ret godt med og Flere gan[ske] gode og tilfredsstillende Svar.

Censur [overværet?] med en talrig Fors. Efter at S.præsten Herr V. Beck holdt en beaandet Prædiken over Dagens Evang. Katek[iserede jeg] med den conf. Ungdom, der i det Hele fulgte godt med og [ulæseligt?] flere gan. gode og tilfredsst. Svar. Herrens Velsignelse være fremd[el]es over en begavet og nidkær Lærer og hans Arbejde for Guds Rige, at det maa tiene til Guds Ære og hans Menigheds Opbyggelse«.

Noter

Forkortelser:

Kh S	Kirkehistoriske Samlinger
E	Vilh. Beck: Erindringer fra mit Liv, Kbh. 1900.
Axel Beck	dennes værk Vilhelm og Nina Beck II, Kbh. 1922.
V og S	Venskab og Samvirke, En Brevveksling mellem Vilh. Beck og Johannes Clausen, udgivet af Axel Beck, Kbh. 1936.
Holt	Paul Holt: Indre Mission gennem 100 år, Kbh. 1961.

1. Jfr. Kh S 1986 note 1.

2. Jfr. Vilh. Beck i brev 14/12 1876: Kærlighed til brødrene er Guds børns kendetegn, de fromme må blive sig bevidst, at de er et særegent folk, »en særegen hellig Familie« (Kh S 1976 184) og mere systematiseret i begravelsestalen over moderen 4/1 1883: Min mor blev en *troende kvinde* og den gudsfrygtige blev en *hellig kvinde*, så jeg med fuld vished kan sige, at hun nu er i »Det Allerhelligste ... de Frelstes salige Hjem« (Vilh. Beck: Taler over min Fader og Moder ... Kbh. 1883).

3. Af forpagterparrets 7 børn blev 5 voksne: I) *Peter Herman Gottlieb T.* (1854-1920) gift 22/4 1881 med Eline Ida Marie Voss Sünckenberg (1850-1937), til daglig kaldt *Ellen*. Han var 1880 kommet hjem for at være forvalter på Kragerup, men genforpagtede 1881 mejeriet af faderen. II) *Carl Frederik Stub T.* (1855-1910) var først forvalter på den store gård Rugskov under Kragerup, opført aht. de fjernere liggende jorder, 1881 blev han forlovet med Agnes Castenchiold (1855-1941), de blev gift 17/6 1884, hvor Carl havde overtaget forpagtningen af Kragerup og Rugskov. III) Brevmodtageren *Victor E.N.T.* (1859-1902) ugift. Brevvekslingen kom igang efter at Victor flyttede fra Slagelse, hvor han var udlært hos landkøbmanden Johan Chr. Strudsberg (1829-ca. 1899/1900). På og med dennes anbefaling var Victor nogle måneder volontør, senere ansat på kontoret i det store handelsfirma i København, som Jørgen Jensen (1814-1893) havde opbygget. IV) I de vedkommende år var *Julius Wilhelm T.* (1863-1938) først i skole i Slagelse, siden landvæsenselev hjemme. V) *Dagmar Elise T.*

- (1863-1954) kom efter sin konfirmation ud november 1881 for at lære husholdning, klaverspil og sprog.
4. Ved bisættelsen nævnte Vilh. Beck, at Trock som »ung Mand kom i mine Forældres Hus«, enkelte breve fra 1850'erne viser, at han havde et godt forhold til sognepræsten 1841-66 Vilh. A. Honum. – I et brev til en slægtning 17/4 1853 skriver Margrethe T. om sit bryllup 8/4, at præsten, Hans Buhl (sognepræst i Kalundborg 1841-53) holdt en meget smuk tale, men desværre kunne hun ikke fordrage ham.
 5. Det var Beck meget magtpåliggende, at skriftemål fandt sted dagen før altergangen.
 6. Om konsekvens af dette synspunkt se Elith Olesen Kh S 1983-84 82, note 144. Til eksempel kan henvises til Indre Missions Tidende 29/10 82, som bragte en prædiken om nadveren af Chr. Sørensen. Herfra citeres: Har vi vel i dåben fået syndsforladelse, sådan at der mangler noget, så vi stadig må gå op til nadveren for at få det udfyldt? Nej, Vor Herre Jesus gør ikke noget halvt. I dåben lagde han renselsen ud over vort hele liv, for alle synder vi måtte begå i denne slibrige verden. Vi har hele den syndsforladelse, vi fik i vor dåb. Nadveren er pantet derpå, den er ikke til syndsforladelse, men til syndsfordrivelse, ikke til retfærdiggørelse, men til helliggørelse, ikke til livsvækkelse men til livsopholdelse (689 ff). S. Chr. Sørensen var præst ved Garnisons kirke i København 1879-1916, han blev medlem af Indre Missions bestyrelse 1901.
 7. Referatet af mødet 8/11 1880 i Københavns gejstlige Convents Protokoller (Rigsarkivet, private institutioner K1) giver ikke indtryk af, at der var lagt op til et opgør, men til en fornøden drøftelse om *læren om syndernes forladelse*. Formanden stiftsprovst P.C. Rothe kunne byde velkommen til en talrig forsamling også »udenbys Brødre« og indledte om det emne, der også havde været drøftet i konventerne i Viborg og Roskilde. Efter en historisk-dogmatisk gennemgang opsummerede han: Vor kirke har opfattelsen af, at syndsforladelsen også er knyttet til Nadveren. Siden bemærkede han: Da vi ikke bliver stående i nåden, trænger vi til fornyelse gennem nadveren. Chr. Sørensen og P. Krag støttede Beck, tilføjede dog at nadveren gav trykthed, styrkede troen på syndernes forladelse. Bl.a. Skat Rørdam vidste at syndernes forladelse er givet i dåben, men kristne har brug for fornyelse af det en gang give. Hvorfor fravige, hvad Luther siger, at nadveren giver syndsforladelse. Beck vidste, at mange præster prædiker, at mennesker får syndernes forladelse i nadveren. Han bestred, at dette stemte med Ny Testamente og med Luther, katekismen var en undtagelse hos denne. Det er uddelingsordene, ikke indstiftelsesordene i nadveren, der er sakramentstiftende. Vor Herre har intet sagt om, at syndernes forladelse gives ved uddelingen, kun at de er erhvervet én gang. Nåden fornyes ikke i nadveren, »men vor Tro fornyes, Afskedsordene peger hen på det på Golgata skete«. – Om ad Luther og Ny Testamente, hvor det ikke hedder bevar os i syndsforladelsen, kom Peder Madsen til, at dåben retfærdiggør os, at den giver os barneret hos Gud udelukker ikke, at vi må renses for stadigt begåede synder. Barneretten gør, at vi hver gang vi synder kan sige: Forlad os vor skyld, »dermed har vi Fred – men vi trænge til at faa det samlet enkelte Gange i Nadveren«. – Hvad der muligt forbigående er repliceret til Becks »tossehoveder« er ikke refereret, kun drøftelsen. – 10/1 1881 var Beck heller ikke indleder af drøftelsen om *de hellige*. Det var Harald A.E. Stein, fra 1880 sognepræst ved St. Mathæus kirke på Vesterbro, samme år var han også blevet formand for Københavns Indre Mission. Stein spurgte, om Christennavnet eller de troende ikke var godt nok, når mange, især herhjemme, tilegnede sig navnet de hellige? Næppe nogen kan kalde sig hellig overfor Gud. Der er på jorden et samfund af hellige, enkelte kan vel bruge navnet i sandhed som en opgave, men mange trøster sig med navnet uden at kæmpe for hellighed. R.P. Volf måtte trods alt medgive, »at en hyppig Brug var farligt«. Stiftsprovst Rothe vidste, at i vor

kirke skriver hellighed sig fra dåben, men den må realiseres i et helligt liv, hvor vi er i vorden, ikke færdige. Han ville hellere bruge det ældgamle kristennavn, mange stødes bort ved det nye navn, hellige. Krag vidste at ingen er hellig for Gud, men »Navnet burde drages frem for Klarheds Skyld«. Rørdam og Brandt var mod brugen af det navn, når det ikke brugtes om den hellige menighed. Vilh. Beck var igen forsvareren af det nye: Vi er uenige om forståelsen af det navn, de hellige er i Ny Testamente betegnelsen for Jesu venner, navnet »rummer hele Herrens Naade til os, det ydmyger os, men fylder os tillige med venlig Glæde«. Det bør være vort »Bekjendelsesnavn ... Christennavnet udvisker Forskjellen mellem Verden og Herrens Børn«. Kristennavnet »er et Øgenavn«, som apostlene og menighederne ikke ville bruge, de brugte frimodigt de hellige. »Hellige er Navnet for Guds Folk«. Rothe vidste, at uenigheden ikke drejede sig om betydningen af ordet, men om brugen. Begge navne kan misbruges. Luther bruger det i tredje trosartikel, men det må ikke, som Beck gør det, skilles fra det at være hellig for Kristi skyld.

8. M.C.F. *Julius* Steen, da præst ved Sct. Johannes kirke i København viedes 7/6 1882. – Beck-atin kaldtes de, der sluttede sig til Beck, Rønne-bær hed sognebåndsløserne til Peter Rønne, Sønderup jfr. Kh S 1986 130, note 23.
9. »Søster« kaldtes den eneste datter Maria jfr. E 47.
10. Axel Beck 80f.
11. Axel Beck 84f.
12. Opslag i kirkebogen klarer noget om de (i E 110 f og Axel Beck 83f) ret upræcist omtalte Hans Peter Andersen, født 22/9 1852 i Ejby på Fyn, og hustru Petrea Johanne f. Kruse, født o. 1854, nok som datter af konsul Kruse, Nordskov på Fyn. Vilh. Beck omtaler A. som en af de få store i sognet (»en Herremand«), der sluttede sig til den levende menighed. Det skete fra nytår 1879, og tabet af hans eneste søn Johan Peter Christian A., død 13/1-79 1/2 år gammel, førte yderligere til et kristeligt gennembrud. A. skulle hidtil have været en hoven fritænker, men man kan vel også tænke sig, at familien som tilflyttere havde holdt sig noget tilbage. Den ældste datter Signe fødtes 4/5-77, ved dåben var alle faddere udensogs, efter den så tidligt døde søn fødtes Nina 22/7 1879 og ved dåben 17/8 samme år var hele Beck-familien faddere, endelig 2/10 1880 fødtes Petra. (*I brevet skriver Trock fejlagtigt søn for datter!*). Ved dåben 21/11 var Vilh. Beck fadder sammen med student Müller (*Sophus* Otto M. Senere Nationalmusæets direktør, 1846-1934) og Peter og Carl Trock, der ikke som forældrene holdt distance til de hellige eller holdtes på afstand af dem.
13. Christian J.P. Stricker, læge i Sæby 1875-81 jfr. E 122ff. og Axel Beck 67f.
14. Jfr. note 3.
15. D.v.s. gårdene Kragerup og Rugskov.
16. Ejer af Kragerup var jægermester Jens Kraft Jacob *Sophus* Dinesen (1830-1910), der i 1857 havde overtaget gården efter sin mor Sophie Jacobine D. født Neergaard, enke siden 1840. – En af hovedbygningens sidefløje var forpagterbolig.
17. Vel i anledning af Dagmars konfirmation 2/10 1881.
18. E 119, om Martensen se Kh S 1986 129, note 8.
19. V og S 265.
20. Kh S 1986 129, note 12.
21. Holt 428 tilsvarende Kh S 1976, 186ff.
22. Chr. Sørensen: Vilhelm Beck, En Mand og hans Gjerning (Kbh. 1913) 146f.
23. Det kgl. Bibliotek, Ny kgl. Samling 3428 4°. – Martensens tidligere visitatser i andre herreder, se Kh S 1987, 183ff. og 1988, 123ff.

Summary

As the dominant personality in the awakening movement called the “Kirkelig Forening for Indre Mission”, Vilhelm Beck (1829-1901) was one of the most important religious leaders in 19th Century Denmark. He encouraged newly awakened Christians to retain their membership of the national church while at the same time antagonizing many contemporaries by his emphasis on clearly ascertainable conversion, followed by a holy life, and on the separate dignity of the converted (“the holy ones”) inside the Church. Most of what has been written about Beck comes from the pens of professional theologians; hence the special interest of the letters brought to light in this article, conveying, as they do, an impression of his impact on two sympathetically critical lay people whose parish pastor he was. P.G.H. Trock, lessee of Kragerup Manor, Zealand, and his wife Margrethe, in their more than one hundred letters to their children, written during the period from 1880 to 1883, reveal somewhat mixed feelings about Beck and his movement: they admired him and counted themselves among his friends and adherents while at the same time being repelled by the coarseness of his simplifications as well as by the intolerance and one-sidedness of his local followers.